

O sviatku Povýšenia sv. Kríža (14.september)

HYMNUS

Vitaj, Kríž svätý, vitaj, sveta nádhera,
ty nádej pravá, z ktorej radosť vyvierá,
znamenie spásy, v nebezpečí istota,
ty si Strom nadprirodzeného Života.

Kríž hoden úcty, Kríž ty životodarný,
ty klenot sveta, balzam duší nezdravých,
vzdávame poctu Krížu, hoci nehodní,
otroci cez Strom, cez Strom Kríža slobodní.

Nech Synov Kríž je na česť Bohu Otcovi,
rovnako na česť Duchu Tešiteľovi;
buď Povýšenie Kríža svetu na spásu
a nebesťanom zdrojom šťastia a jasu.
Amen.

Z Reči svätého biskupa Ondreja Krétskeho

Kríž je slávou a povýšením Krista

Slávime sviatok Kríža, ktorý zahnal temnoty a navrátil svetlo. **Slávime sviatok Kríža a spolu s Ukrižovaným sme pozdvihnutí do výšin**, aby sme zem s hriechom zanechali dolu a získali nebeské dobré. Vlastníť Kríž je taká vzácna a taká veľká vec, že kto ho vlastní, vlastní poklad. Ja som zo všetkých dobier právom nazval pokladom to, čo je v skutočnosti i podľa mena najkrajšie. V ňom, cezeň a do neho je uložená celá naša spása a bola vrátená do pôvodného stavu.

Keby totiž nebolo bývalo Kríža, Kristus by nebol býval ukrižovaný. Keby nebolo bývalo Kríža, život by nebol býval klincami pribitý na drevo. Keby nebol býval klincami pribitý, neboli by z boku vytiekli pramene nesmrtnosti, krv a voda, ktoré očisťujú svet; nebol by býval zničený džobný úpis hriechu, neboli by sme bývali prepustení na slobodu, neboli by sme mohli jesť zo stromu života a raj by bol zatvorený. Keby nebolo bývalo Kríža, smrť by nebola bývala pokorená ani peklo olúpené.

Preto je Kríž veľká a drahocenná vec. Veľká, lebo cezeň vzniklo veľa dobrého; o toľko viac, o koľko väčšiu hodnotu treba pripísať Kristovým zázrakom i mukám. Aj drahocenná, lebo Kríž je Božím utrpením i trofejou. Utrpením, lebo sa dal na ňom dobrovoľne umučiť, a trofejou, lebo na ňom bol zasiahnutý diabol a s ním porazená aj smrť; závery pekla boli rozbité a Kríž sa stal všeobecnu spásou celého sveta.

Kríž sa nazýva aj Kristovou slávou a Kristovým povýšením. To on je ten vytúžený kalich a ukončenie múk, ktoré pre nás Kristus pretrpel. Že Kríž je Kristovou slávou, o tom počuj, čo sám hovorí: „Teraz je Syn človeka oslávený a v ňom je oslávený Boh, a čoskoro ho oslávi.“ A zasa: „Ty, Otče, osláv mňa slávou, ktorú som mal u teba skôr, ako bol svet.“ A znova: „Otče, osláv svoje meno. A z neba zaznel hlas: Už som oslávil a ešte oslávim.“ Označoval tým slávu, ktorú potom dosiahol na Kríži.

A že Kríž je aj Kristovým povýšením, počujaj, čo sám hovorí: „A ja, až budem vyzdvihnutý, všetkých priťahnem k sebe.“ Vidíš, že Kríž je Kristovou slávou a povýšením.

História sviatku Povýšenia sv. Kríža

Sv. Kríž povýšený k verejnej úcte, v roku Pána 335 po jeho nájdení sv. Helenou

Sv. Helena vo Svätej zemi, v Jeruzaleme, v roku Pána 326 našla sv. Kríž, na ktorom zomrel Ježiš Kristus (Niektorí historici kladú nájdenie sv. Kríža na 14. september roku Pána 320).

Zachovali sa pomernečasné zmienky o tejto významnej veci. Tak sv. Cyril Jeruzalemský spomína v katechézach z r. 348 jestvovanie nájdeného sv. Kríža. Podobne na Západe písali už na konci 4. stor. o nájdení sv. Kríža sv. Rufín, sv. Ambróz Milánsky a sv. Paulín z Noly.

Keď bol nájdený sv. Kríž, nadšení veriaci chceli vzdať úctu tejto cennej relikvii, vidieť ju, dotknúť sa jej. Preto patriarcha Makárius sa aj s Krížom odobral na Golgotu, kde bol **Kríž vyzdvihnutý k verejnej úcte fuďu**. Patriarcha Makárius sa obracal na všetky strany, na východ i západ, na sever i na juh, a ukazoval ho všetkým fuďom.

Sv. Kríž povýšený k verejnej úcte pri posviacke Baziliky Vzkriesenia 14. sept. roku Pána 335

Keď o deväť rokov neskôr – v roku Pána 335 – bola 13. septembra posvätná veľkolepá Konštantínova Bazilika Vzkriesenia na mieste Kristovho hrobu, nasledujúci deň – 14. september – sa slávil **sviatok Povýšenia sv. Kríža** (gréč. Ὑψωσις τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, lat. Exaltatio

Sanctae Crucis), v ktorom Východná cirkev od tých čias oslavovala **nájdienie sv. Kríža**.

Na kresťanskom Západe sa uchytil tento sviatok niekedy v čase pontifikátu sv. Gregora Veľkého (bol pápežom v r. 590-604).

Pútničky Egéria, ktorá v roku Pána 386 navštívila Jeruzalem, nám vo svojom spise zanechala správu o veľkolepom slávení tohto dňa, v ktorom bol nájdený Spasiteľov sv. Kríž. Napísala:

„Posviacok sa volajú dni, keď chrám pod menom Martýrium na Golgote a chrám Vzkriesenia postavený na Božom hrobe, boli zasvätené Bohu. Posvätenie týchto dvoch chrámov sa slávi čo najväčkolepejšie, lebo v ten deň objavili Pánov Kríž. ...Tieto slávnosti trvajú týždeň.“

Egéria nám vo svojom spise zanechala aj správu o uctievaní Spasiteľovho sv. Kríža na Veľký Piatok: „Na Veľký Piatok o ôsmej hodine ráno veriaci, čo strávili noc v Getsemanskej záhrade a už vyšli v procesii na Golgotu, aby počuli čítať pašie a biskupovu kázeň, zhromažďujú sa pred kaplnkou Kríža. Biskup si sadá na katedru. Pred neho dajú stôl, prikrýty obrusom. Prinesú veľký strieborný, pozlátený relikviár, vyberú z neho Kríž a nápis, ktorý položia na stôl. Biskup drží oboma rukami konce vzácneho Dreva; pri jeho boku z oboch strán diakoni držia prísnu stráž, zatiaľ čo veriaci s katechumenmi predstupujú po jednom, uklonia sa, pobožkajú Kríž a vzdialujú sa. Každý má možnosť dotknúť sa Kríža a nápisu čelom a očami a hneď sa vzdialiť. Nikto nesmie po nich siahnuť rukou.“

Sv. Helena po nájdení sv. Kríža ho rozdelila na tri časti. Jednu časť z neho poslala svojmu synovi do Carihradu. Ďalšiu časť spolu s pravou polovicou nápisu, ktorý visel na Spasiteľovom Kríži (*Jn 19, 19 – 20*) vzala so sebou do Ríma, kde boli tieto vzácne relikvie spolu s ďalšími relikviami umučenia Pánovho a zemou z Golgoty uložené do novopostavenej Baziliky nazvanej **svätý Kríž v Jeruzaleme**. Poslednú, tretiu časť sv. Kríža, spolu s ľavou polovicou nápisu, ktorý označoval na Spasiteľovom Kríži Jeho vinu sv. Helena ponechala v Jeruzaleme.

Sv. Kríž povýšený k verejnej úcte po jeho získaní z rúk Peržanov roku Pána 629

Táto tretia časť sv. Kríža ostala v Jeruzaleme až do roku Pána 614. Vtedy kráľ Perzie Chosroes II. povstal proti oslabenému východnému rímskemu cisárstvu, strašne spustošil Mezopotámiu a časť Sýrie, zaujal kvitnúce kresťanské mestá Edesu a Cézareu v Kapadócií a prepadol aj Palestínu. Meč pohanských Peržanov tam hrozne vyčínal. Koho nezavraždili, stal sa otrokom. Kňazov, mníchov a mnišky v Jeruzaleme neľudsky umučili a iba ctihodného patriarchu Zachariáša ponechali pri živote. Medzi mnohými pokladmi pohania vzali aj relikviu sv. Kríža, uložili ju do skrine, patriarcha Zachariáš musel skríňu svojím prsteňom zapečatiť a potom ho aj s relikviou odviekli do Ktesifonu. Chosroes II. dobre vedel, že kresťania majú v úcte drevo Kríža, a dúfal, že mu zaň i za patriarchu Zachariáša vyplatia veľké výkupné.

Keď pohan mečom a ohňom spustošil aj Egypt a zmocnil sa opevneného kartága, východorímsky cisár Herakleios (610 – 641) poslal k nemu vyslancov s prosbou o mier. Pyšní pohanský kráľ ani neprípustil k sebe kresťanských vyslancov a Herakleiovi odkázal:

„Nech Rimania nečakajú prímerie dovtedy, kým ukrižovaného človeka uznávajú za Boha a kým sa nebudú klaňať slinku.“

Carihradský patriarcha Sergius povzbudzoval cisára, aby sa vzmužil, napadol surového pohana a pokoril jeho pýchu.

Cisár zhromaždil svojich popredných bojovníkov, vzal do ruky kríž a prisahal:

„Neopustím vás až do svojej smrti a budem s vami bojovať kým zatiaľ nepriateľ svätého náboženstva nebude pokorený.“

To isté prisahali kresťanskí vojaci. Cisár odohnal od seba nezákonnú manželku, obliekol sa do kajúčeho rúcha a Chosroovi II. vypovedal vojnu. Postavil sa na čelo svojho oduševneného vojska a niesol pred ním zástavu s obrazom Pána Ježiša Krista. Hoci mal málo vojska, predsa čoskoro vydobil Arménsko a hneď zatým mesto Gazall, v ktorom zrúcal pohanský chrám, zasvätený slinku i skvostný palác Chosroov. S kresťanskej lásky daroval slobodou 50-tisíc zajatým Peržanom a postaral sa o zaopatrovanie ľudu, veľmi trpiaceho vojnou. Peržania si obľúbili Herakleia a modlili sa k Bohu, aby ich čím skôr oslobodil od krváčného Chosroa.

Cisár postupoval za utekajúcim zúrivcom, až ho dňa 12. decembra roku Pána 628 dohonil pri zručaninách niekdajšieho mesta Nive a zvíťazil nad ním v krvavej bitke, v ktorej padol hlavný perzský vojvoda Rezastes. Porazený Chosroes utekal vo svojej krajine s mesta do mesta a vláčil so sebou jeruzalemského patriarchu Zachariáša a pozostatky sv. Kríža. Herakleios ho prenasledoval, ničil jeho pevnosti, ale obyvateľom neublížil a zajatých prepúšťal na slobodu, hoci divý Chosroes ukrutne trýznil a vraždil všetkých kresťanov, čo mu padli do rúk. Sami Peržania nenávideli tyranského kráľa a siahali mu na život. Napokon sa utiahol do opevneného mesta Seleucia na rieke Tigris. Tam dostal červienku; vtedy ustanovil za svojho nástupcu Medarsesa, syna svojej otrokyne. Keď sa kráľov prvorodený syn Sisroes dozvedel, že otec ho vydiedil a zbavil trónu, vzbúril sa proti nemu, uväznil ho a dal ho ukrutne zavraždiť. Ako on kedysi zavraždil svojho otca, teraz aj jeho zavraždil vlastný syn.

Keď sa potom Sisroes stal perzským kráľom požiadal Herakleia o mier. Vrátil Rimanom otcom odňaté krajiny, kresťanov prepustil na slobodu a medzi nimi aj patriarchu Zachariáša, vrátil aj drahocenné poklady, ktoré jeho ukrutný otec odviekol zo Svätej zeme, medzi nimi aj zapečatenú skriňu so sv. Krížom. Cisár Herakleios ju naložil na skvozný voz, do ktorého boli zapriahnuté štyri krotké slony a šiel s patriarchom Zachariášom v slávnostnom sprievode do Jeruzalema, aby zasa povýšil sv. Kríž na Golgotu a poďakoval sa Bohu za vydobyté víťazstvo.

Cisár Herakleios si zaumienil, že on sám odnesie sv. Kríž na Golgotu. Celý vyzdobený zlatom a drahokamami vzal si ho na ramená a vykročil z Olivovej hory smerom ku Golgote, k chrámu Pánovho vzkriesenia. Keď sa ale priblížil k bráne vedúcej na Golgotu nedokázal cez ňu prejsť. Zastavila ho nejaká neviditeľná sila a napriek všetkému svojmu úsiliu nemohol urobiť ďalej ani krok. Čím viac sa usiloval urobiť krok dopredu, tým väčšími sa cítil ako prikovaný na mieste. Vyovalalo to všeobecný úžas. Vtedy povedal biskup Zachariáš cisárovi:

„Hľa, ty kráčaš vo svojich cisárskych šatách a Kristus bol biedne zaodiaty. Ty máš na hlave drahocenný diadém a on bol ovenčený tŕňovou korunou, ty ideš obutý a on tu kráčaľ bosý.“

Vtedy sa cisár Herakleios okamžite zoblakol zo svojich honosných cisárskych šiat a zobul sa. Až potom, keď bol cisár Herakleios zaodetý do prostého rúcha a bosí mu neznáma sila, ktorá ho dovtedy zadržovala dovolila bez ťažkosti vyniesť **Kristov sv. Kríž na Golgotu**, kde bol **opäť povýšený k verejnej úcte** nábožných veriacich.

(Z príhody, v ktorej cisár Herakleios mohol niest Spasiteľov sv. Kríž, až keď bol zaodetý do prostého rúcha a bosí, sa aspoň čiastočne odvodzuje obrad, pri ktorom sa pápež na Veľký piatok, bez slávnostného rúcha a bosý odoberie ku Krížu, aby ho pobožkal.)

Tak sa vzácna relikvia Spasiteľovho sv. Kríža opäť vrátila do Jeruzalema a bola naspäť uložená v **Bazilike Vzkriesenia**, z ktorej ju pred 15 rokmi ulúpili Peržania. To sa stalo roku Pána **629**.

Na kresťanskom Západe vznikol na pamiatku získania relikvie sv. Kríža z rúk Peržanov v roku Pána 629 osobitný sviatok, ktorý sa slávil 14. septembra na **sviatok Povýšenia sv. Kríža**. Spomienku na nájdenie sv. Kríža sa presunula na 3. mája. Po liturgickej reforme po II. Vatikánskom koncile bol sviatok **Nájdenia sv. Kríža** oslavovaný 3. mája zrušený a naspäť včlenený do sviatku **Povýšenia sv. Kríža**.

A tak, v súčasnosti, **po liturgickej reforme po II. Vatikánskom koncile, 14. septembra na sviatok Povýšenia sv. Kríža oslavujeme Spasiteľov sv. Kríž, jeho nájdenie sv. Helenou** v roku Pána **326**, ako **aj jeho získanie z rúk Peržanov späť do rúk kresťanov**, v roku Pána **629**.

O niekoľko rokov po tom, ako kresťania v roku Pána 629 získali späť vzácnu relikviu Spasiteľovho sv. Kríža z rúk Peržanov, mohamedánski Saraceni zaujali Jeruzalem. Aby časť sv. Kríža z Jeruzalema zasa nepadla do rúk nepriateľov Krista a nebola potupená, preniesli ju do Carihradu. Z tejto časti sv. Kríža, i z tej, ktorá sa tam opatrovala od čias cisára Konštantína Veľkého, udeľovali východní rímsky cisári čiastočky západoeurópskym panovníkom a významným ľuďom, ktorý ich ako najdrahší poklad ukládali do chrámov a vrúne uctievali.

O tom, ako krab zázračne povýšil a niesol Spasiteľov sv. Kríž

„Nikto by v to istotne neuveril, keby nebolo faktu, že o tejto udalosti sa dozvedáme z reči, ktorú kardinál de Monte vyhlásil pred pápežom Gregorom XV. dňa 19. januára r. 1622.

Táto udalosť je spojená so **sv. Františkom Xaverským** (zom. 1552), veľkým misionárom v Japonsku a Indii... Keď kardinál de Monte adresoval svoje slová pápežovi, hovoril o časoch, kedy sa František Xaverský plavil z Ambionu, mesta na Moluckých ostrovoch do Baranula a keď sa náhle strhla **búrka**, ktorá **hrozila, že rozbije loď**. Všetci na palube sa spolu s ním modlili o bezpečie. **Svätec vyzdvihol do výšky kríž**, ktorý zvykol nosiť na krku a **skúšal ním utíšiť vietor**. **Búrka prestala**, ale medzičasom **kríž padol do vody**.

Loď na druhý deň bezpečne doplávala do Baranula. **Svätec išiel popri brehu, keď tu náhle uzrel ako veľký krab, ktorý práve vyliezol z mora nesie kríž „s úctou a povýšený nahor medzi klepetami“**. **Krab smeroval rovno k svätcovi, odovzdal mu kríž a vrátil sa do mora**. Kardinál hovorí, že sv. František od vďačnosti onemal a s roztvorenou náručou padol na zem. V tejto polohe sa modlil vyše pol hodiny. Svedkami tohoto zázraku boli zhrmaždení ľudia, ktorí ho prišli privítať.

Táto udalosť sa zdá byť takmer neuveriteľná, ale jeho **svedkami museli byť veľmi vážene osoby, keď udalosť bola uznaná Vatikánom za jeden z troch zázrakov nevyhnutných v procese kanonizácie**.“